

Complexnummer: 516692

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Sombre Hadass

Aantal complexonderdelen

6

Monumentnummers van complexonderdelen

516693, 516694, 525634, 525635, 525636, 525637

Woonplaats

Putte

Gemeente

Woensdrecht

Provincie

Noord-Brabant

Locatie van het hoofdobject

Putseweg 24, 4645 RJ te Putte

Complexomschrijving

Inleiding.

Ten oosten van de Putseweg te Putte ligt de Israëlitische begraafplaats "Sombre Hadass", opgericht door de Antwerpse Israëlitische begrafenisvereniging "H. Stichting van Waarachtige Liefdadigheid", die gevestigd is in Putte. De stichting heeft onder meer tot doel een kosteloze begrafenis te garanderen van de arme leden van de Israëlitische gemeente uit Antwerpen. De Antwerpse Israëlitische gemeenschap begroef aanvankelijk haar doden op de openbare begraafplaats Kiel te Antwerpen. Omdat de Belgische wetgeving onteigening en vergraving van een begraafplaats niet uitsluit en omstreeks 1910 duidelijk werd dat Kiel moest worden geruimd, was de Israëlitische gemeenschap op zoek naar een nieuwe plek, waar de doden eeuwig konden blijven liggen. Daar de Nederlandse Wet op de Lijkbezorging sedert 1869 meer zekerheid omtrent de eeuwige rust van een graf biedt, trachtte de begrafenisvereniging "Ohabé Zedaka Menachem Abélim" in navolging van de Israëlitische Begrafenis Vereniging Antwerpen 1 ha grond aan te kopen van de gemeente Putte. In 1913 werd toestemming verleend tot de aanleg van deze derde Israëlitische begraafplaats te Putte, maar pas in 1920 begroef de H. Stichting hier haar doden. Vooral na de sluiting van de Kiel-begraafplaats werd hier veel begraven. Van belang is onder meer het zuidoostelijke deel van de begraafplaats, gelegen in de zuidoostelijke hoek, alwaar een aantal grafmonumenten uit Kiel herplaatst is. Een door de gehele Antwerpse Israëlitische gemeente gezamenlijk opgericht MONUMENT (1) uit 1931 markeert de plaats waar de stoffelijke resten uit Kiel zijn herbegraven. Verder vallen binnen de bescherming uitsluitend de MUUR MET TWEE POORTEN (2) van de begraafplaats, de BINNENPOORT (3), het GRAFMONUMENT van B. Bernsohn (4), het GRAFMONUMENT van de familie M. Unterman (5) en het GRAFMONUMENT van M. Halevy (6). Tot na de Tweede Wereldoorlog vonden mutaties vanuit begraafplaatsen in België naar Putte plaats. Ook werden Putse graven naar Israël overgebracht. Ook thans wordt er door de Antwerpse

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Israëlitische gemeenschap nog te Putte begraven.

Waardering.

De begraafplaats is van algemeen belang. Het geheel heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling van het grafmonument. Het heeft kunsthistorisch belang als voorbeeld van het werk van Antwerpse ateliers. Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een reeks begraafplaatsen, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 516693

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2001
Kadaster deel/nr 82709/62

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Putte Woensdrecht Noord-Brabant

Locatiennaam Locatieomschrijving
Putte Ten oosten v.d. Putseweg

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Putte B 2845

Omschrijving**

Inleiding.

In de zuidoostelijke hoek van de begraafplaats "Sombre Hadass" van de H. Stichting van Waarachtige Liefdadigheid te Putte, bevindt zich op het oudste deel van de begraafplaats een Traditionalistisch MONUMENT, uit 1935, dat herinnert aan de mutatie van veel joodse graven van de omstreeks 1930 geruimde Antwerpse openbare begraafplaats Kiel, naar de Israëlitische begraafplaatsen te Putte.

Omschrijving.

Het geheel in hardsteen uitgevoerde monument bestaat uit een in plattegrond cirkelvormige, getrapte onderbouw, waarop een kubusvormig lichaam, met een getrapte bovenbouw, bekroond door een gestileerde granaatappel met davidsterren. Aan de westelijke, zuidelijke, oostelijke en noordelijke zijde staan achtereenvolgens de opschriften: "Hier rusten de stoffelijke overblijf / selen van de graven (1828-1921) van / de ontruimde Kielbegraafplaats te / Antwerpen. Overgebracht door de zor / gen van het Centraal Comité opgericht / in 1931 op initiatief der drie Chevros / Kadischds te Antwerpen onder voor / zitterschap van wijlen den Heer Max / Halevy in leven President van de / Israëlitische Gemeente van Antwerpen / Dit gedenkteken werd onthuld / 24 Eloel 5695 - 22 September 1935", "De afgevaardigden van de Chevra Kadischa / van de Israëlitische Gemeente van Antwerpen / Jules Schmerb / President van de Israëlitischen Gemeente / Simon Aptroot / Secretaris van de Israëlitischen Gemeente / Sam Fischer / Ch. S. Moed", "De afgevaardigden van Chevra Kadischa / Machsikei Hadass: / Ch. Finkelstein / F. Ratzersdorfer / S. Rottenberg", en "De afgevaardigden van de / Israël. Begrafenisvereen. / 'Antwerpen-Frechiestichting' / S.J. Duizend / G. Koekoek / Ph. Polak."

Waardering.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het grafmonument is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling van het grafmonument.

Het heeft kunsthistorisch belang als voorbeeld van het werk van beeldhouwersateliers. Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een reeks begraafplaatsen, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Grafmonument

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 516694

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 december 2001
Kadaster deel/nr	82709/53

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Putte	Woensdrecht	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Putte	Aan de noordelijke zijde.

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Putte	B			2845

*Omschrijving***

Inleiding.

Op de Israëlitische begraafplaats "Sombre Hadass" staat, direct aan de noordelijke zijde van de oost-west getraceerde hoofdstraat en nabij de grafmonumenten van M. Unterman (5) en M. Halevy (6), het Neo-Romaanse GRAFMONUMENT van de familie Bernsohn, daterende uit omstreeks 1924.

Omschrijving.

Het in hardsteen en kalksteen uitgevoerde grafmonument heeft een rechthoekige plattegrond en wordt gedekt door een getrappt platdak. De achterwand is gesloten en aan de noordelijke zijde voorzien van de inscriptie: "Bernard Bernsohn". In de zuidelijke gevel bevindt zich de hoefijzerboogvormige ingang van het monument, die gesteld is op gekoppelde kolommen. Deze gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten door een marmeren band met inscriptie: "La Bonté. L'Abnegation. Le Travail.". In de boogzwikken enkele gestileerde davidsterren in laagrelief. De zijgevels zijn beide voorzien van dubbele hoefijzerboogvormige openingen, alle gesteld op kolommen, waarvan de middelste gedeeld wordt. Aan de binnenzijde, tegen de achtergevel aangebracht, een plaquette met de opschriften: "Bernard / Bernsohn / Né en Russie (Ukraine) / le 17 Juin 1865 / Décédé à Anvers / le 18 Mai 1924" en "Françoise / Bernsohn- Stern / Née à Lublin / le 25 Janvier 1872 / Décédé à Anvers / le 1 Mai 1936".

Waardering.

Het grafmonument is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling van het grafmonument. Het heeft architectuurhistorisch belang door de verzorgde detaillering. Het heeft

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

ensemblewaarden als onderdeel van een begraafplaats, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Grafmonument

Monumentnummer*: 525634

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2001
Kadaster deel/nr 82660/2

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Putte Woensdrecht Noord-Brabant

Locatiennaam Locatieomschrijving
Putte

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Putte B 2845

Omschrijving**

Inleiding.

De Isralitische begraafplaats "Sombre Hadass" wordt aan de westelijke zijde van de openbare weg (Putseweg) gescheiden door een MUUR MET TWEE POORTEN in Expressionistische stijl, daterende uit omstreeks 1930.

Omschrijving.

Tussen de noordelijke en de zuidelijke poort bevindt zich een in karakteristieke rode Belgische baksteen gemetselde muur, geleed door getrapte pijlers en lisenen, met aan de bovenzijde een doorlopende reeks segmentboogvormige openingen en voorzien van hardstenen afdekplaten. Het gedeelte van de muur ten zuiden van de zuidelijke poort is eenvoudiger uitgevoerd.

Opvallend is de noordelijke poort, die tot een hoogte van ca. zeven meter is opgemetseld. Deze poort bestaat uit twee bakstenen pijlers met getrapte neggen en een dito uitgevoerde bakstenen latei, voorzien van een tekst in Hebreeuws. Tegen de pijlers zijn ter linkerzijde en rechterzijde van dedoorrijopening twee granieten platen aangebracht, met de resp. in het Nederlands en Hebreeuws gestelde tekst: "De muur met de poorten / van deze begraafplaats / werden opgericht door / den weleerwaarden heer / Max Halevy Z.G. / President van de Isralitische / Gemeente te Antwerpen / als aandenken aan zijn / dierbaren vader / den weleerwaarden heer / Hirsch Havely Z.G. / Overleden Hoschana Raba 5680 / den 15. Oktober 1919 en begraven / Simchat Thora den 17. Oktober / 1919 te Vevey - Zwitserland / Het aandenken van een / rechtvaardige is tot zegen". Naast de noordelijke poort is een smallere opening voor voetgangers. De smeedijzeren hekken zijn alle na-oorlogs en vallen buiten de bescherming.

Waardering.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het poortgebouw van de begraafplaats is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorisch belang door de verzorgde detaillering.

Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een begraafplaats, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Poortgebouw

Monumentnummer*: 525635

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 december 2001
Kadaster deel/nr	82660/141

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Putte	Woensdrecht	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Putte	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Putte	B			2845

*Omschrijving***

Complex Putseweg 24, Putte (3)

Inleiding.

Op de Isralitische begraafplaats "Sombre Hadass" staat ten noordwesten van het (buiten de bescherming vallende) ontvangstgebouw een BINNENPOORT in Expressionistische stijl, daterende uit omstreeks 1920.

Omschrijving.

De poort bestaat uit een tweetal gemetselde pijlers, voorzien van lisenen en een getrapte gemetselde bekroning, waartussen een smeedijzeren tweedelig hekwerk, met in het smeedwerk naast davidsterren ook spiralen en krulmotieven. De zuidelijke en noordelijke pijler zijn voorzien van een plaquette met resp. een in het Hebreeuws en in het Nederlands gestelde inscriptie: "De heer Eliahu Karlin / en zijne kinderen / hebben deze poort / doen oprichten / ter herinnering aan hunne / echtgenoot en moeder / Matalia Tscherniak / overleden te London-Edmonton / den 26 Tebeth 5678 / 10 Januari 1918.

Waardering.

Het poortgebouw van de begraafplaats is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling. Het heeft architectuurhistorisch belang door de verzorgde detaillering.

Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een begraafplaats, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Begraafplaatshek

Monumentnummer*: 525636

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 december 2001
Kadaster deel/nr	82660/148

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Putte	Woensdrecht	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Putte	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Putte	B			2845

*Omschrijving***

Inleiding.

Op de Isralitische begraafplaats "Sombre Hadass" staat, aan de noordelijke zijde van de oost-west getraceerde hoofdstraat en nabij de grafmonumenten van B. Bernsohn (4) en M. Halevy (6) het GRAFMONUMENT in Overgangsstijl met oosterse motieven van de familie Unterman, daterende uit omstreeks 1920.

Omschrijving.

Het object bestaat uit een hardstenen, opstaand grafmonument, en het ervoor gelegen graf, omgeven door hardstenen banden en kleine pijlers. De opstand wordt geflankeerd door granieten kolommen met marmeren kapitelen, waartussen een maremeren plaquette. De bekroning wordt gevormd door een cirkelvormig element, waarop de tekst: "Caveau de la famille / Maurice Unterman". Op de plaquette de inscriptie: "Ici reposent / nos chers et regretts parents / grands parents et beaux-parents / Madame Giselle / Unterman - Weissman / Ne Odessa / le 23 Mai 1853 / Dcd Anvers / le 21 Septembre 1911 / Maurice Unterman / N Jassy / le 19 Fvrier 1850 / Dcd Anversle 12 Mai 1920 / Leurs enfants plors".

Waardering.

Het grafmonument is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling van het grafmonument. Het heeft architectuurhistorisch belang door de verzorgde detaillering. Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een begraafplaats, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Grafmonument

Monumentnummer*: 525637

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 december 2001
Kadaster deel/nr 82660/114

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Putte Woensdrecht Noord-Brabant

Locatiennaam Locatieomschrijving
Putte

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Putte B 2845

Omschrijving**

Inleiding.

Op de Israelitische begraafplaats "Sombre Hadass" staat, nabij de ingang, direct ten zuiden van de oost-west getraceerde hoofdstraat, het Expressionistische GRAFMONUMENT van Max Halevy, daterende uit 1933. Het grafmonument is, blijkens een inscriptie in de onderplaat, uitgevoerd door het Antwerpse atelier Cl. Jonckheere.

Omschrijving.

Het object bestaat uit een hardstenen onderplaat, waarop, op een marmeren dekplaat, de granieten zerk is gesitueerd. Achter dit graf is een opstaande granieten plaat, waarop in bronsbeslag verschillende ornamenten en de tekst: "Max Halevy / Prsident de la communaute / Israelite d'Anvers / 26 Septembre 1881 / 17 Mars 1933 / Julia Halevy ne Lowy / 1885-1947". Het geheel is aan de noordelijke en zuidelijke zijde afgesloten met een granieten borstwering op marmeren kolommen en wordt geflankeerd door marmeren schalen op dito kolommen.

Waardering.

Het grafmonument is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarde als bijzondere uitdrukking van een sociale en geestelijke ontwikkeling, namelijk de ontwikkeling van de joodse grafcultuur, het is tevens van belang voor de typologische ontwikkeling van het grafmonument.

Het heeft architectuurhistorisch belang door de verzorgde detaillering. Het heeft ensemblewaarden als onderdeel van een begraafplaats, die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch van belang is als manifestatie van de geschiedenis van de joodse

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

grafcultuur over onze landsgrenzen. Het is gaaf bewaard gebleven en uiterst zeldzaam.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Grafmonument